ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ MARCO DARMON της 8ης Ιουνίου 1994 *

Κύριε Πρόεδρε,
Κύριοι δικαστές,

1. Με Διάταξη της 25ης Μαΐου 1993 το Bundesgerichtshof υπέβαλε τέσσερα προδικαστικά ερωτήματα ως προς την ερμηνεία των άρθρων 13 και 14 της Συμβάσεως των Βρυξελλών για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις (στο εξής: Σύμβαση), όπως ισχύει μετά την τροποποίηση της 9ης Οκτωβρίου 1978 [1], και θα ήθελα να παρατηρήσω ότι τρία από τα ερωτήματα αυτά είναι, ως προς το περιεχόμενό τους, πανομοιότυπα με αυτά που υπέβαλε το ίδιο δικαστήριο στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε από το Δικαστήριο η απόφαση Shearson Lehman Hutton [2].

2. Θα ήθελα να υπενθυμίσω συνοπτικά τα πραγματικά περιστατικά της παρούσας υποθέσεως. Δύο ιδιώτες, οι Brenner και Noller, ενεργώντας εκτός του πλαισίου της επαγγελματικής τους δραστηριότητας, ανέθεσαν στη μεσιτική εταιρία Dean Witter Reynolds Inc., που έχει την έδρα της στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, την εκτέλεση προθεσμιακών πράξεων επί εμπορευμάτων. Η εταιρία αυτή διατηρεί στη Φρανκφούρτη επί του Μάιν ένα πρακτορείο, την εταιρία Dean Witter Reynolds GmbH, το οποίο τη διαφήμιζε· όμως, η σύμβαση καταρτίστηκε αποκλειστικά με τη μεσολάβηση της Metzler Wirtschafts- und Börsenberatungsgesellschaft mbH, η οποία είναι εταιρία ανεξάρτητη από την εναγόμενη της κύριας δίκης.

3. Με τις τοποθετήσεις κεφαλαίων στις οποίες προέβη η εναγόμενη της κύριας δίκης για λογαριασμό των εναγόντων της κύριας δίκης, οι τελευταίοι έχασαν, συνεπεία πράξεων κερδοσκοπίας, το σύνολο σχεδόν των ποσών που είχαν καταβάλει. Οι Brenner και Noller άσκησαν κατά της μεσιτικής εταιρίας αγωγή αποζημιώσεως με αίτημα την επιστροφή των απολεσθέντων ποσών, επικαλούμενοι παράβαση των συμβατικών της υποχρεώσεων και ευθύνη της εκ των διαπραγματεύσεων, αδικοπραξία συνιστάμενη στη χρήση πλαστών τιμολογίων εξόδων και στην πραγματοποίηση πληθώρας αδικαιολόγητων εν μέρει εμπορικών συναλλαγών (churning) και, τέλος, αδικαιολόγητο πλουτισμό.

4. Το Landgericht, που επελήφθη της υποθέσεως σε πρώτο βαθμό, έκρινε εαυτό αναρμόδιο και το εφετείο επιβεβαίωσε την απόφαση αυτή. Οι ενάγοντες της κύριας δίκης άσκησαν στη συνέχεια αναίρεση ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, το οποίο ερωτά, καταρχάς, αν έχει διεθνή δικαιοδοσία βάσει του άρθρου 14, πρώτο εδάφιο, της Συμβάσεως, όταν, όπως στην παρούσα υπόθεση, ο αντισυμβαλλόμενος έχει κατοικία ή έδρα στο έδαφος τρίτου κράτους και δεν μετέσχε στη σύναψη ή την εκτέλεση της συμβάσεως

* Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γαλλική.

1 — ΕΕ 1982, L 388, σ. 24.

2 — Απόφαση της 19ης Ιανουαρίου 1993, C-89/91 (Συλλογή 1993, σ. I-139).

κανένα υποκατάστημα, πρακτορείο ή οποιαδήποτε άλλη εγκατάσταση [3].

5. Με τα υπόλοιπα ερωτήματα, που υποβάλλει επικουρικά, το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσίαν από το Δικαστήριο να ερμηνεύσει τις ακόλουθες έννοιες:

— «σύμβαση που έχει ως αντικείμενο παροχή υπηρεσιών ή προμήθεια ενσωμάτων κινητών», που απαντά στο άρθρο 13, πρώτο εδάφιο, σημείο 3, προκειμένου να καθοριστεί αν η σύμβαση παραγγελίας για την εκτέλεση προθεσμιακών πράξεων επί εμπορευμάτων υπάγεται στην κατηγορία αυτή·

— «διαφήμιση», κατά την ίδια διάταξη, προκειμένου να καθοριστεί αν απαιτείται η ύπαρξη συνδέσμου μεταξύ αυτής και της καταρτίσεως συμβάσεως·

— «σε συμβάσεις», που μνημονεύεται στο άρθρο 13, πρώτο εδάφιο, προκειμένου να κριθεί αν η έννοια αυτή καλύπτει, εκτός από τις αγωγές αποζημιώσεως λόγω παραβάσεως συμβατικών υποχρεώσεων, και τις αγωγές λόγω ευθύνης εκ των διαπραγματεύσεων και λόγω αδικαιολόγητου πλουτισμού και αν, στην περίπτωση αυτή, θεμελιώνεται, λόγω ουσιαστικής συναφείας, παρεπόμενη δικαιοδοσία επί εξωσυμβατικών απαιτήσεων.

6. Θα ήθελα να υπενθυμίσω ότι το τελευταία αυτά ερωτήματα εξετάστηκαν ήδη στις προτάσεις που ανέπτυξα επί της υποθέσεως που κατέληξε στην έκδοση της αποφάσεως Shearson Lehman Hutton. Πάντως, το Δικαστήριο δεν χρειάστηκε να απαντήσει στα ερωτήματα αυτά, αποφαινόμενο, όπως είχα προτείνει, ότι

«(...) το άρθρο 13 της Συμβάσεως έχει την έννοια ότι, οσάκις ενεργεί κατά την άσκηση της επαγγελματικής δραστηριότητάς του, ο ενάγων, ο οποίος υπό την έννοια αυτή δεν είναι ο συμβαλλόμενος σε μία από τις απαριθμούμενες στο πρώτο εδάφιο της ανωτέρω διατάξεως συμβάσεις καταναλωτής, δεν μπορεί να υπαχθεί στις ευεργετικές διατάξεις των προβλεπομένων στη Σύμβαση των Βρυξελλών ειδικών βάσεων διεθνούς δικαιοδοσίας επί συμβάσεων καταναλωτών» [4].

7. Έτσι, το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι ο εκδοχέας απαιτήσεως που ενεργούσε κατά την άσκηση της επαγγελματικής του δραστηριότητας δεν μπορούσε να επικαλεστεί τους ευεργετικούς κανόνες του άρθρου 13, στους οποίους θα μπορούσε να υπαχθεί ο εκχωρητής, που ήταν καταναλωτής.

3 — Σελίδα 6 της γαλλικής μεταφράσεως της αιτήσεως για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως.

4 — Σκέψη 24 και διατακτικό.

8. Αντίθετα, εν προκειμένω, η διαφορά αφορά στην πραγματικότητα, σύμφωνα με τις διαπιστώσεις του εθνικού δικαστηρίου, δύο καταναλωτές που κατάρτισαν, με εταιρία που έχει την έδρα της στο έδαφος τρίτου κράτους, σύμβαση παραγγελίας για την εκτέλεση προθεσμιακών πράξεων επί εμπορευμάτων. Το προκαταρκτικό ζήτημα επί του οποίου πρέπει να αποφανθεί το Δικαστήριο στην παρούσα υπόθεση είναι ο καθορισμός του πεδίου εφαρμογής των διατάξεων σχετικά με τη διεθνή δικαιοδοσία στην περίπτωση των συμβάσεων καταναλωτών, κατά την έννοια του τμήματος 4 του τίτλου ΙΙ της Συμβάσεως [5].

«(...) το έδαφος των συμβαλλομένων κρατών μπορεί να θεωρηθεί ότι αποτελεί μία ενότητα, από την οποία προκύπτει ιδίως, όσον αφορά την καθιέρωση των κανόνων δικαιοδοσίας, μια πολύ σαφής διάκριση ανάλογα με το αν τα μέρη της διαφοράς έχουν ή όχι την κατοικία τους στο εσωτερικό της Κοινότητας» [7],

ώστε,

9. Θα ήθελα ευθύς εξαρχής να τονίσω ότι, κατά την άποψή μου, από τη στιγμή που ο εναγόμενος, όπως εν προκειμένω, δεν έχει κατοικία ή έδρα εντός της Κοινότητας και δεν παρεμβάλλεται υποκατάστημα, πρακτορείο ή άλλη εγκατάσταση στη σύναψη και/ή την εκτέλεση της συμβάσεως, ο εθνικός δικαστής δεν μπορεί να εφαρμόσει παρά μόνο τους εθνικούς κανόνες δικαιοδοσίας, οπότε αποκλείεται η εφαρμογή όχι μόνο της μιας από τις δύο εναλλακτικές περιπτώσεις του άρθρου 14, πρώτο εδάφιο, αλλά ολόκληρου του τμήματος 4.

«αν ένα πρόσωπο δεν έχει κατοικία σε συμβαλλόμενο κράτος, δηλαδή κατοικεί έξω από την Κοινότητα, εφαρμόζονται στην περίπτωσή του οι ισχύοντες σε κάθε κράτος κανόνες δικαιοδοσίας, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που θεωρούνται υπέρμετροι» [8].

10. Πράγματι, αντικείμενο της Συμβάσεως των Βρυξελλών δεν είναι η επίλυση των συγκρούσεων δικαιοδοσίας μεταξύ των δικαστηρίων ενός συμβαλλόμενου και ενός τρίτου κράτους. Συγκεκριμένα, όπως διευκρινίζεται στην έκθεση Jenard [6],

11. Η έκθεση Ευρυγένη και Κεραμέα [9] για την προσχώρηση της Ελληνικής Δημοκρατίας στη Σύμβαση για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεως τονίζει ομοίως ότι:

«Αν (...) ο εναγόμενος δεν κατοικεί στο έδαφος συμβαλλόμενου κράτους, η σύμβαση δεν περιέχει πια αυτοτελή ρύθμιση, αλλά παραπέμπει στο εσωτερικό δίκαιο του

5 — Θα ήθελα να παρατηρήσω ότι, αρχικά, το τμήμα αυτό αφορούσε μόνο τις συμβάσεις πωλήσεως ενσωμάτων κινητών με τμηματική καταβολή του τιμήματος και της συμβάσεως δανείων με σταδιακή εξόφληση τα οποία χορηγούνταν για τη χρηματοδότηση της αγοράς τέτοιων ενσωμάτων κινητών. Με την τροποποίηση του 1978 το πεδίο εφαρμογής του τμήματος αυτού διευρύνθηκε.

6 — ΕΕ 1986, C 298, σ. 29.

7 — Σελίδα 41.

8 — Όπ. π.

9 — ΕΕ 1986, C 298, σ. 1.

κράτους, σε δικαστήριο του οποίου εκκρεμεί η διαφορά (άρθρο 4, παράγραφος 1). Κατά του εναγομένου αυτού η σύμβαση επιτρέπει σε κάθε πρόσωπο που κατοικεί στο έδαφος συμβαλλόμενου κράτους να επικαλεστεί, ανεξάρτητα από την ιθαγένειά του, το δίκαιο του κράτους αυτού (...)» [10].

12. Συγκεκριμένα, το άρθρο 4, πρώτο εδάφιο, της Συμβάσεως ορίζει τα εξής:

«Αν ο εναγόμενος δεν έχει κατοικία στο έδαφος συμβαλλόμενου κράτους, η διεθνής δικαιοδοσία σε κάθε συμβαλλόμενο κράτος ρυθμίζεται από το δίκαιο του κράτους αυτού, με την επιφύλαξη του άρθρου 16.»

13. Βεβαίως, καίτοι το άρθρο 4 δεν το διευκρινίζει, και άλλες διατάξεις, εκτός από το άρθρο 16, μπορούν να έχουν εφαρμογή παρόλον που ο εναγόμενος έχει κατοικία σε μη συμβαλλόμενο κράτος.

14. Αυτό συμβαίνει, όταν η διεθνής δικαιοδοσία θεμελιώνεται σε ρήτρα παρεκτάσεως διεθνούς δικαιοδοσίας κατά το άρθρο 17, πρώτο εδάφιο, επειδή τα μέρη, στην περίπτωση αυτή, έχουν επιλέξει με κοινή συμφωνία να «συνδέσουν» τη διαφορά με την κοινοτική έννομη τάξη. Αρκεί, στην περίπτωση αυτή, ένα από τα μέρη να έχει κατοικία στο έδαφος συμβαλλόμενου κράτους.

15. Ομοίως, πρέπει να μνημονευθεί το άρθρο 18, που αφορά την περίπτωση που ο εναγόμενος παρίσταται ενώπιον δικαστηρίου συμβαλλομένου κράτους, εφόσον δεν αμφισβητεί τη διεθνή δικαιοδοσία του δικαστηρίου αυτού και η παράσταση του δεν αντιβαίνει προς τις διατάξεις του άρθρου 16 [11].

16. Το άρθρο 21 εφαρμόζεται επίσης ανεξάρτητα από την ύπαρξη κατοικίας. Εξάλλου, το Δικαστήριο έκρινε με την απόφαση Overseas Union Insurance κ.λπ. [12] ότι

«(...) το άρθρο 21 της Συμβάσεως έχει την έννοια ότι εφαρμόζεται χωρίς να χρειάζεται να λαμβάνεται υπόψη η κατοικία των διαδίκων στις δύο δίκες» [13].

17. Πάντως, ο ενάγων δεν μπορεί να επικαλείται τους περιλαμβανόμενους στο τμήμα 4 κανόνες δικαιοδοσίας, όταν ο εναγόμενος δεν έχει κατοικία στο έδαφος συμβαλλό-

10 — Σημείο 44.

11 — Βλ., υπό την έννοια αυτή, Gaudemet-Tallon, H.: *Les conventions de Bruxelles et de Lugano*, LGDJ, 1993, σημείο 79. Βλ. επίσης Droz: *Compétence judiciaire et effet des jugements dans le marché commun*, Dalloz, 1972, σημεία 228 επ. · Gothot et Holleaux: *La convention de Bruxelles du 27 septembre 1968*, Jupiter, 1985, σημεία 35 επ.

12 — Απόφαση της 27ης Ιουνίου 1991, C-351/89 (Συλλογή 1991, σ. I-3317).

13 — Σκέψη 18.

μενου κράτους και δεν πληρούνται οι προϋποθέσεις του άρθρου 13, δεύτερο εδάφιο [14].

18. Συγκεκριμένα, το άρθρο 13 ορίζει τα εξής:

«Σε συμβάσεις που ο σκοπός τους μπορεί να θεωρηθεί ξένος προς την επαγγελματική δραστηριότητα αυτού που τις καταρτίζει και που αποκαλείται στη συνέχεια "καταναλωτής", η διεθνής δικαιοδοσία καθορίζεται από τις διατάξεις του παρόντος τμήματος, *με την επιφύλαξη του άρθρου 4* και του άρθρου 5, σημείο 5» [15].

19. Έτσι, με τη ρητή αναφορά του άρθρου 13, πρώτο εδάφιο, στο άρθρο 4 υπενθυμίζεται ότι το πεδίο εφαρμογής των άρθρων 13 και 15 περιορίζεται στις περιπτώσεις που ο εναγόμενος έχει κατοικία στο έδαφος συμβαλλόμενου κράτους [16].

20. Κατά συνέπεια, οι κανόνες δικαιοδοσίας της Συμβάσεως δεν εφαρμόζονται σε διαφορές σαν την εκκρεμή ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, οπότε τυγχάνουν εφαρμογής οι κανόνες διεθνούς δικαιοδοσίας του δικάζοντος δικαστηρίου. Στην περίπτωση αυτή, ο καταναλωτής πρέπει να στηριχθεί στους κανόνες αυτούς, συμπεριλαμβανομένων των κανόνων δικαιοδοσίας που μπορούν να θεωρηθούν ότι εξέρχονται του πλαισίου του κοινού δικαίου.

21. Όπως υποστηρίζουν και οι συγγραφείς Gothot και Holleaux [17],

«(...) αν ο εναγόμενος δεν έχει κατοικία στο έδαφος συμβαλλόμενου κράτους, το άρθρο 4, πρώτο εδάφιο, παραπέμπει ρητά στο δίκαιο κάθε συμβαλλόμενου κράτους για τον καθορισμό, στην περίπτωση αυτή, της *διεθνούς* δικαιοδοσίας των δικαστηρίων της χώρας αυτής (...). Επομένως, πρέπει, αλλά και αρκεί, ο εναγόμενος να έχει την κατοικία του εκτός της Κοινότητας, για να εφαρμοστούν όλοι οι κανόνες διεθνούς δικαιοδοσίας του δικάζοντος δικαστηρίου και, κατά συνέπεια, εφόσον είναι αναγκαίο, και οι καλούμενοι υπέρμετροι κανόνες διεθνούς δικαιοδοσίας. Το άρθρο 3 περιλαμβάνει σχετικά έναν κατάλογο: (...) τη δωσιδικία της περιουσίας που προβλέπεται στο άρθρο 23 του γερμανικού Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας (ZPO) (...).

Επομένως, η μη ύπαρξη κατοικίας στο έδαφος συμβαλλόμενου κράτους αρκεί για να χάσει ο εναγόμενος, ακόμα και αν έχει την ιθαγένεια συμβαλλόμενου κράτους, το πλεονέκτημα του ευρωπαϊκού συστήματος ρυθμίσεως της διεθνούς δικαιοδοσίας που προβλέπεται στα άρθρα 2 έως 15 (...)» [18].

14 — Θα ήθελα να υπενθυμίσω, ως προς το σημείο αυτό, ότι το αιτούν δικαστήριο θεωρεί «(...) ότι δεν παρεμβάλλεται υποκατάστημα, πρακτορείο ή οποιαδήποτε άλλη εγκατάσταση, κατά την έννοια του άρθρου 13, δεύτερο εδάφιο, στη σύναψη ή εκτέλεση της συμβάσεως» (βλ. σελίδα 6 της γαλλικής μεταφράσεως της αιτήσεως για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως).

15 — Η υπογράμμιση δική μου.

16 — Βλ., μεταξύ άλλων, Lasok και Stone: *Conflict of Laws in the European Community*, Professional Books Limited, 1987, σ. 228.

17 — Όπ. π. στην υποσημείωση 11.

18 — Σημείο 35, σ. 20.

22. Στις συμβάσεις καταναλωτών η μόνη εξαίρεση από τον κανόνα του άρθρου 4 προβλέπεται στο άρθρο 13, δεύτερο εδάφιο, το οποίο εφαρμόζεται όταν ο αντισυμβαλλόμενος του καταναλωτή, που έχει κατοικία στο έδαφος τρίτου κράτους, διαθέτει, σε συμβαλλόμενο κράτος, υποκατάστημα, πρακτορείο ή άλλη εγκατάσταση που τον αντιπροσωπεύει και έχει την ικανότητα να συνάπτει πράξεις που τον δεσμεύουν έναντι των τρίτων, προϋπόθεση που δεν συντρέχει εν προκειμένω.

23. Όπως υποστηρίζει ο καθηγητής Kaye [19]:

«(...) όταν κάποιος που δεν είναι καταναλωτής και έχει κατοικία σε μη συμβαλλόμενο κράτος διαθέτει, εντός της Κοινότητας, υποκατάστημα, πρακτορείο ή άλλη εγκατάσταση *μέσω του οποίου συναλλάσσεται* με τον καταναλωτή, λογίζεται ότι έχει την κατοικία του στο έδαφος του συμβαλλομένου κράτους στο οποίο βρίσκεται το υποκατάστημα, το πρακτορείο ή η άλλη εγκατάσταση, οπότε δεν υπάγεται στους εθνικούς κανόνες δικαιοδοσίας βάσει του άρθρου 4, αλλά μπορεί να εναχθεί από τον καταναλωτή, βάσει του άρθρου 14, παράγραφος 1, ενώπιον των δικαστηρίων του κράτους αυτού, επειδή θεωρείται ότι έχει εκεί την κατοικία του [20]».

24. Πάντως, θα ήθελα να τονίσω ότι, ακόμα και αν γινόταν δεκτό ότι συντρέχει η προϋπόθεση αυτή, τα άρθρα 13 έως 15 δεν θα είχαν εφαρμογή, αν η διαφορά δεν είχε διεθνή χαρακτήρα κατά την έννοια της Συμβάσεως, αφού η εταιρία Dean Witter Reynolds GmbH εδρεύει στο συμβαλλόμενο κράτος στο οποίο έχουν την κατοικία τους οι Brenner και Noller.

25. Ο Droz, στο προπαρατεθέν έργο του, τόνισε ήδη ότι

«(...) οσάκις η Σύμβαση θεσπίζει άμεσα ορισμένη βάση διεθνούς δικαιοδοσίας, όπως, λόγου χάρη, το δικαστήριο του τόπου κατοικίας του ασφαλισμένου, πρόκειται για περιπτώσεις στις οποίες ο εναγόμενος ενάγεται σε δικαστήριο άλλου κράτους και όχι αυτού στο έδαφος του οποίου έχει την κατοικία του» [21].

26. Ομοίως, η Gaudemet-Tallon, σχολιάζοντας την απόφαση του Δικαστηρίου επί της υποθέσεως Shearson Lehman Hutton, φρονεί επίσης ότι

«(...) βασική αρχή της Συμβάσεως των Βρυξελλών είναι η θέσπιση κανόνων για τις ενδοκοινοτικές και όχι για τις εσωτερικού δικαίου διαφορές (...)» [22].

19 — *Civil Jurisdiction and Enforcement of Foreign Judgments*, Professional Books Limited, 1987.

20 — Σελίδες 842 και 843, η υπογράμμιση δική μου.

21 — Σημείο 30.

22 — *Revue critique de droit international privé*, 1993, σ. 325, 330.

27. Επομένως, η διαφορά της κύριας δίκης δεν εμπίπτει στους κανόνες άμεσης διεθνούς δικαιοδοσίας που περιλαμβάνονται στη Σύμβαση, και ειδικότερα στους κανόνες του άρθρου 14, πρώτο εδάφιο.

28. Κατά συνέπεια, δεν χρειάζεται να δοθεί απάντηση στα επικουρικά ερωτήματα.

29. Εξάλλου, αυτό ήταν το περιεχόμενο και της αποφάσεως του Δικαστηρίου στην υπόθεση Shearson Lehman Hutton. Εγώ πάντως είχα αναπτύξει, επικουρικώς, προτάσεις σχετικά με τα επικουρικά αυτά ερωτήματα. Επομένως, περιορίζομαι να παραπέμψω στις προτάσεις μου επί της υποθέσεως εκείνης [23], για την περίπτωση που το Δικαστήριο, αντίθετα απ' ό, τι υποστηρίζω, κρίνει ότι το άρθρο 14 της Συμβάσεως τυγχάνει εν προκειμένω εφαρμογής.

30. Συνεπώς, προτείνω στο Δικαστήριο να αποφανθεί ότι το άρθρο 14 της Συμβάσεως των Βρυξελλών, της 27ης Σεπτεμβρίου 1968, για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, δεν εφαρμόζεται, όταν η αγωγή ασκείται από καταναλωτή που έχει κατοικία σε συμβαλλόμενο κράτος κατά του αντισυμβαλλομένου του, που έχει κατοικία σε τρίτο κράτος, εφόσον δεν πληρούνται οι προϋποθέσεις του άρθρου 13, δεύτερο εδάφιο. Εν πάση περιπτώσει, η τελευταία αυτή διάταξη δεν εφαρμόζεται, επειδή δεν υπάρχει στοιχείο αλλοδαπότητας, όταν το υποκατάστημα, το πρακτορείο ή η εγκατάσταση της εταιρίας που έχει την έδρα της σε τρίτο κράτος βρίσκεται στο έδαφος του συμβαλλομένου κράτους εντός του οποίου ο καταναλωτής έχει την κατοικία του.

23 — Σημεία 73 επ.